

Veszélyt jelent-e a V4 egységére az új cseh kormány?

2022. január 13-án a cseh parlament alsóháza bizalmat szavazott Petr Fiala koalíciós kormányának. Az ötpárti jobbközép koalíció képviselőinek eddigi külpolitikai megnyilatkozásai alapján a júliustól az EU Tanácsának soros elnöki tisztségét ellátó új cseh kormány várhatóan nagyobb figyelmet szentel majd a nyugat-európai kapcsolatok mélyítésének és az európai politikai fősodorhoz való közeledésnek, ezzel párhuzamosan pedig a V4-csoporttól való távolságtartás várható Prága részéről. Ez azonban azt jelenti, hogy a Fiala-kormány tevékenyen fellép majd a visegrádi szövetséggel szemben.

Az új cseh kormány hivatalba lépésére azok után került sor, hogy a korábbi kormányfő, Andrej Babiš pártja tavaly októberben szűken bár, de elveszítette¹ a parlamenti választást a Spolu (Együtt) pártszövetséggel szemben. A Spolu hármas koalíciója (Polgári Demokratikus Párt, Kereszténydemokrata Unió – Csehszlovák Néppárt, TOP 09 Párt) a Kalózpárt – Polgármesterek és Függetlenek Párt (STAN) pártszövetséggel lépett² kormánykoalícióra. Az ötpárti szövetségnek jelenleg 108 mandátuma van a 200 fős cseh alsóházban.

Miloš Zeman cseh államfő november végén nevezte ki³ kormányfővé Petr Fialát, ezt követően pedig a kormány pontos összetétele, a miniszterek listája került terítékre. Zeman csupán egyetlen miniszterjelölttel szemben emelt kifogást: a kalózpárti Jan Lipavský külügyminiszteri kinevezésével nem értett egyet. Fiala kiállt jelöltje mellett, és a Lipavský külügyministersége mellett felálló kormányt 2021. december 17-én nevezte ki⁴ a cseh államfő. Ezzel az aktussal ért véget Andrej Babiš ügyvezető miniszterelnöki időszaka, és vette át a hatalmat Petr Fiala, akinek kormányát még a cseh parlamentnek is meg kellett erősítenie – erre január 13-án került sor.⁵

¹ Fordulat Csehországban: A Spolu koalíciója nyerte a választást. *Új Szó*, 2021. október 9.

² A Spolu és a Kalózok koalíciója bejelentette kormányalakítási igényét. *Új Szó*, 2021. október 10.

³ Miloš Zeman kormányfővé nevezte ki Petr Fialát. *Új Szó*, 2021. november 28.

⁴ Kinevezték az új cseh kormányt. *Új Szó*, 2021. december 17.

⁵ Bizalmat kapott a parlamentben Petr Fiala kormánya. *Új Szó*, 2021. január 13.

Veszélyt jelent-e a V4 egységére az új cseh kormány?

Az ötpárti koalíciós kormányban⁶ a konzervatív és enyhén euroszkeptikus Polgári Demokratikus Párt (ODS) adja a kormányfőt és öt minisztert, míg a Kereszténydemokrata Unió – Csehszlovák Néppártnak (KDU–ČSL) három, a TOP 09 Pártnak két, a Polgármesterek és Függetlenek Pártnak (STAN) négy, a Kalózpártnak pedig három minisztere van. Az öt pártból álló kormánykoalíció, bár alapvetően jobboldali beállítottságú, politikailag meglehetősen színes.⁷

A cseh kormánypártok által 2021. november 8-án aláírt megállapodásban kiemelt figyelmet fordítottak az új cseh kormány külpolitikájára is. Csehországban általában véve a külpolitika formálásában három fontos szereplő azonosítható: a kormányfő, a külügyminiszter és az államfő. Utóbbi kettő véleménye Csehország külpolitikai irányultságát illetően (különösen Kína, Oroszország és Izrael vonatkozásában) merőben eltér⁸ egymástól. Ahogy ezt Lipavský maga is kifejtette,⁹ e hármas felállásban az ő feladata Zeman államelnök ellensúlyozása.

A kormánymegállapodás alapján a Fiala-kormány külpolitikájában fel akarja újítani¹⁰ a Václav Havel egykori államfő nevével fémjelzett irányvonalat, vagyis a demokráciára, az emberi jogokra és a civil társadalomra helyezi majd a hangsúlyt. Ezenfelül az új kormány külpolitikáját szorosabban köti majd¹¹ az Európai Unióhoz és a NATO-hoz, miközben az Oroszországgal és Kínával való kapcsolatokat „felülvizsgálat alá helyezi”.

Magyarország Kormánya számára kedvezőnek tekinthető, hogy Petr Fiala miniszterelnök pártja, az ODS enyhén euroszkeptikus, az EU-t a nemzetállamok lazább szövetségeként képzelel el. Az ODS ráadásul az Európai Konzervatívok és Reformerek (ECR) tagja (ugyanúgy, mint a legnagyobb lengyel kormánypárt, a Jog és Igazságosság). Ezzel szemben a külügyminisztert adó Kalózpárt a szorosabb integráció híve. Ezenfelül mivel Orbán Viktor nyíltan kampányolt¹² Andrej Babiš mellett, kevésbé valószínű, hogy Petr Fiala látványosan a magyar

⁶ A Václav Havel-i külpolitikához térne vissza a frissen kinevezett cseh koalíciós kormány. *Infostart*, 2021. december 17.

⁷ Radek Bartoníček – jkr: *Nastupuje vláda Petra Fialy, má 18 členů z pěti stran. Kdo jsou noví ministři? Aktuálně.cz*, 2022. január 13.

⁸ Renczes Ágoston: *Szinte semmiben nem ért egyet a kalózpárti külügyminiszter-jelölt és a cseh államfő. De kell-e aggódnia Orbánnak? Azonnali*, 2021. november 24.

⁹ Andrea Procházková: *Lipavský: Chápu argumenty o odchodu do opozice, ale program budeme líp prosazovat ve vládě. Respekt*, 2021. október 20.

¹⁰ Petr Fiala: *realista az új cseh kormány programja. Ma7*, 2022. január 12.

¹¹ *Felülvizsgálja a Kínával és Oroszországgal ápolat kapcsolatokat az új cseh kormány. Szabadság Európa*, 2021. november 8.

¹² *Babis mellett kampányolt a magyar miniszterelnök Prágában. Euronews*, 2021. szeptember 30.

kormányfő nyakába borul majd, bár ideológiailag viszonylag közel vannak egymáshoz.

Ennél fontosabb szempont a cseh kormány lehetséges kül- és Európa-politikáját illetően, hogy Csehország július 1-jén veszi át Franciaországtól az EU Tanácsának soros elnöki tisztségét. Többek között ennek tudható be, hogy az új cseh kormányban a külügyminiszter mellett tárca nélküli miniszterként foglalkozik¹³ majd az európai ügyekkel a STAN jelöltje, Mikuláš Bek.

Mikuláš Bek nemrégiben azt fejtegette,¹⁴ hogy amíg Magyarországnak és Lengyelországnak súlyos vitái vannak az EU többi tagállamával, Csehország és Szlovákia ettől eltérő álláspontot foglal el. Az EU-ügyekkel megbízott tárca nélküli miniszter kifejtette: a V4-ek keretében folytatott együttműködés fontos, és azt semmiképpen sem akarják gyengíteni, de nem lehet az egyetlen együttműködési forma. Csehország ennek megfelelően keresni fogja a kapcsolatok elmélyítésének lehetőségét a V4-en kívül is, olyan tagállamokkal, mint Franciaország és Németország, amelyek álláspontjával a miniszter szerint Csehország több ponton tud azonosulni. Sőt, Bek azt is elmondta,¹⁵ „a visegrádi együttműködés túlértékelt”, a magyar és a lengyel fél pedig csak a Brüsszel elleni ideológiai harchoz akar a csehektől támogatást szerezni.

Csehország első számú partnere nemcsak a V4-csoporton belül, de hagyományosan valamennyi külkapcsolatot illetően Szlovákia. Csehország és Szlovákia 1992-es különválása ellenére e két ország kapcsolata mindig rendkívül szoros maradt, és ebben most sem várható változás. Sőt, Petr Fiala keresztény, mérsékelt jobboldaliként vélhetően jól megtalálja majd a közös hangot a szintén gyakorló katolikus és szintén jobbközép Eduard Heger szlovák miniszterelnökkel. Szlovákia ráadásul júliusban veszi át a V4-csoport elnöki tisztségét, éppen akkor, amikor Csehország az EU soros elnöke lesz, így a két állam még szorosabban tud koordinálni az EU-V4-viszonyrendszer tekintetében.

A cseh-szlovák együttműködés hatása a V4-csoportra azért is releváns, mert újra felélénkült¹⁶ a cseh-lengyel vita¹⁷ a turówi lignitbánya kapcsán, tehát korántsem felhőtlen a viszony Csehország és Lengyelország között.

¹³ Bartoníček-jkr (2022): i. m.

¹⁴ Brian Kenety: *Ahead of EU Presidency, Czechs seek alliances outside divided Visegrád Four.* *Czech Radio*, 2022. december 1.

¹⁵ Kateřina Šafaříková: *Nový ministr pro Evropu: Visegrádská čtyřka se přeceňuje, říká Bek.* *Aktuálně.cz*, 2021. november 18.

¹⁶ *Clash Over Coal Mine Escalates, Czech Minister Heads To Warsaw.* *Euractiv*, 2022. január 21.

¹⁷ Navracsics Tibor: *Testvérháború Európa közepén.* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2021. szeptember 30.

Veszélyt jelent-e a V4 egységére az új cseh kormány?

Az ugyanakkor mindképpen a vita megoldásának esélyeit növeli, hogy mind a kormányzó Jog és Igazságosság, mind Fiala pártja, az ODS az ECR frakció tagja az Európai Parlamentben. Mindemellett – a magyar külügy legnagyobb erőfeszítései ellenére – a szlovák–magyar viszony sem teljesen harmonikus. A szlovák külügyminiszter – kihasználva Magyarország visegrádi együttműködés megszilárdítása iránti mély elköteleződését – igyekszik megragadni minden lehetőséget, hogy Magyarország pozíciójának gyengítésével belpolitikai előnyhöz jusson.¹⁸

Csehország várhatóan arra fogja felhasználni 2022 második felében esedékes soros elnökségi időszakát, hogy az unió vezető tagállamaival szorosabbra fűzze a kapcsolatát. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy tevékenyen fel fognak lépni a visegrádi együttműködés ellen, de várhatóan nem is fogják támogatni az országcsoport további látványos eltolódását az uniós fősodortól, valamint annak karakteres szuverenista politikáját.

2022. január 25.

Felhasznált irodalom

- A Spolu és a Kalózok koalíciója bejelentette kormányalakítási igényét. *Új Szó*, 2021. október 10. Online: <https://uj szo.com/kulfold/a-spolu-es-a-kalozok-koalicioja-bejelentette-kormanyalakitasi-igenyet>
- A Václav Havel-i külpolitikához térne vissza a frissen kinevezett cseh koalíciós kormány. *Infostart*, 2021. december 17. Online: <https://infostart.hu/kulfold/2021/12/17/a-vaclav-havel-i-kulpolitikahoz-terne-vissza-a-frissen-kinevezett-cseh-koalicios-kormanya#>
- Babis mellett kampányolt a magyar miniszterelnök Prágában. *Euronews*, 2021. szeptember 30. Online: <https://hu.euronews.com/2021/09/30/babis-mellett-kampanyolt-a-magyar-miniszterelnok-pragaban>
- Bartoníček, Radek – jkr: Nastupuje vláda Petra Fialy, má 18 členů z pěti stran. Kdo jsou noví ministři? *Aktuálně.cz*, 2022. január 13. Online: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/fiala-seznam-clenu-vlady/r~3bafec042b3d11ecb02dac1f6b220ee8/>
- Bizalmat kapott a parlamentben Petr Fiala kormánya. *Új Szó*, 2021. január 13. Online: <https://uj szo.com/kulfold/bizalmat-kapott-a-parlamentben-petr-fiala-kormanya>
- Clash Over Coal Mine Escalates, Czech Minister Heads To Warsaw. *Euractiv*, 2022. január 21. Online: www.euractiv.com/section/politics/news/clash-over-coal-mine-escalates-czech-minister-heads-to-warsaw/

¹⁸ Tárnok Balázs: *Magyar-szlovák feszültségek és a V4 egységének megőrzése*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2021. október 18.

Tárnok Balázs

- Felülvizsgálja a Kínával és Oroszországgal ápolat kapcsolatokat az új cseh kormány. *Szabad Európa*, 2021. november 8. Online: www.szabadeuropa.hu/a/felulvizsgalja-a-kinaval-es-oroszorszaggal-apolt-kapcsolatokat-az-uj-cseh-kormany/31551399.html
- Fordulat Csehországban: A Spolu koalíciója nyerte a választást. *Új Szó*, 2021. október 9. Online: <https://uj szo.com/kozelet/fordulat-csehorszagban-a-spolu-koalicioja-nyerte-a-valasztast>
- Kenety, Brian: Ahead of EU Presidency, Czechs Seek Alliances Outside Divided Visegrád Four. *Czech Radio*, 2022. december 1. Online: <https://english.radio.cz/ahead-eu-presidency-czechs-seek-alliances-outside-divided-visegrad-four-8739034>
- Kineveztek az új cseh kormányt. *Új Szó*, 2021. december 17. Online: <https://uj szo.com/kulfold/kineveztek-az-uj-cseh-kormanyt>
- Miloš Zeman kormányfővé nevezte ki Petr Fialát. *Új Szó*, 2021. november 28. Online: <https://uj szo.com/kulfold/milos-zeman-kormanyfove-nevezte-ki-petr-fialat>
- Petr Fiala: realista az új cseh kormány programja. *Ma7*, 2022. január 12. Online: <https://ma7.sk/nagyvilag/petr-fiala-realista-az-uj-cseh-kormany-programja>
- Renczes Ágoston: Szinte semmiben nem ért egyet a kalózpárti külügyminiszter-jelölt és a cseh államfő. De kell-e aggódnia Orbánnak? *Azonnali*, 2021. november 24. Online: https://azonnali.hu/cikk/20211124_szinte-semmiben-nem-ert-egy-et-a-kalozparti-kulugyminiszter-jelolt-es-a-cseh-allamfo-de-kell-e-aggodnia-orbannak
- Šafaříková, Kateřina: Nový ministr pro Evropu: Visegrádská čtyřka se přeceňuje, říká Bek. *Aktuálně.cz*, 2021. november 18. Online: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/novy-pan-evropa-bek-nebudu-sazet-na-visegrad/r~45f7e3d8484811ec9106ac1f6b220ee8/>
- Tárnok Balázs: *Magyar-szlovák feszültségek és a V4 egységének megőrzése*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2021. október 18. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2021/10/18/magyar-szlovak-feszultsegek-es-a-v4-egysegenek-megorzese>